

Sosyal Bilgiler Eğitimcileri Birliği Derneği

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli" Yeni Müfredat Taslağı "Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Değerlendirme Raporu

Sosyal Bilgiler Eğitimcileri Birliği Derneği, 2010 yılından bu yana Sosyal Bilgiler eğitimi alanında aktif olarak faaliyet gösteren etkin bir sivil toplum örgütüdür. Derneğin temel amacı, sosyal bilgiler alanında eğitim verenlerin, araştırmacıların, öğrencilerin ve ilgili tüm paydaşların bilgi ve deneyimlerini paylaşmak, iş birliği yapmak ve bu alanda gelişmeleri desteklemektir. Bu doğrultuda, dernek, sosyal bilgiler eğitimi alanındaki araştırma, yayın, eğitim ve diğer faaliyetlere katkı sağlamayı hedeflemektedir. Dernek, kuruluşundan bu yana düzenli olarak sosyal bilgiler eğitimiyle ilgili sempozyumlar, çalıştaylar ve bilimsel toplantılar düzenlemektedir. Bu etkinlikler, alandaki yenilikleri ve en iyi uygulamaları paylaşmak, eğitimciler arasında aę oluşturmak ve disiplinler arası iş birliğini teşvik etmek için önemli bir platform sağlamaktadır. Ayrıca, dernek bünyesinde gerçekleştirilen eğitim programları ve projeler ile sosyal bilgiler eğitiminin kalitesini artırmaya ve öğretmenlerin profesyonel gelişimine katkıda bulunmaktadır. Sosyal Bilgiler Eğitimcileri Birliği Derneği, disiplinin gelişimine ve toplumun sosyal bilinç düzeyinin artırılmasına yönelik çabalarını sürdürmekte ve bu alanda yapılan çalışmaları desteklemeye devam etmektedir.

Bilindiği üzere, Millî Eğitim Bakanlığı, 26 Nisan 2024 tarihinde diğer öğretim programlarıyla birlikte Sosyal Bilgiler Taslak Öğretim Programını da askıya çıkarmış ve kamuoyunun görüş/önerilerini almaya başlamıştır. Kamuoyunun katılımı ve geri bildirimleri, yeni öğretim programlarının oluşturulmasında, eğitim sisteminin sürekli iyileştirilmesi ve güncellenmesi için oldukça önemlidir.

Askıya çıkan sosyal bilgiler taslak öğretim programına ilişkin, alanda etkin bir sivil toplum kuruluşu olarak derneğimizin görüş ve önerileri řu şekildedir:

- Ülkeler için öğretim programlarını düzenli olarak güncellemenin ve değiştirmenin önemi büyüktür. Değişen toplumsal, ekonomik ve teknolojik koşullar, eğitim sisteminin esnek ve güncel olmasını gerektirir. Yenilikçi öğretim programları, öğrencilere çağın gerektirdiği becerileri kazandırarak onların topluma daha iyi hazırlanmalarını sağlar. Ancak öğretim

programlarının hazırlık süreci kamuya açık bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Programın geliştirilmesinde yer alan kişilerin yetkinlikleri ve uzmanlık alanları, hangi komisyonların ve paydaşların bu süreçte görev aldığı açıkça belirtilmelidir. Aksi takdirde dar bir sürede, hangi komisyonlar tarafından hazırlandığı açıklanmayan öğretim programları, şeffaflıktan yoksun olabilir ve bu da programların kalitesi, tarafsızlığı ve toplumun güveni açısından endişe verici olabilir.

- Öğretim programlarının hazırlanmasından sonra görüşlerin alınması ve pilot uygulamaların yapılması, programların gerçek dünyada işleyip işlemediğini test etmenin ve potansiyel hataları önceden tespit etmenin önemli bir yoludur. Bu süreç, programların etkinliğini artırmanın yanı sıra, ilgili tarafların katılımını ve desteğini sağlayarak geniş çapta kabul görmelerine yardımcı olur. Ayrıca, pilot uygulamalar riskleri azaltır ve programların ülke çapında başarılı bir şekilde uygulanmasına hazırlık sağlar. Bu nedenle diğer öğretim programları ile birlikte sosyal bilgiler öğretim programının da pilot olarak belirli noktalarda uygulanmasına ihtiyaç vardır.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile İlgili Tespitler ve Öneriler

- Sosyal bilgiler dersi bir disiplin değil, disiplinler arası bir derstir. Bu nedenle, programın hangi eğitim felsefesinden beslendiği açıkça belirtilmeli, dersin genel eğitim sistemi içindeki rolü ve diğer disiplinlerle olan ilişkisi gibi tanımlamalar yapılmalıdır.
- Sosyal bilgiler; ilkökul ve ortaokul çocuklarının gelişim seviyesine uygun olarak sosyal bilimlerin ürettiği ve içerdiği bilgi, beceri ve değerleri içeren disiplinler arası bir derstir. Bu ders, sosyal bilimlerden tematik olarak toplanan konuları öğrencilerin gelişim seviyelerine uygun olarak değerlendirir. Çocukların dilsel gelişimi için Türkçe, sayısal gelişimi için Matematik derslerinin önemi olduğu gibi, sosyal gelişimleri için de sosyal bilgiler dersi önemlidir. Program, K12 becerilerini ve birçok disipline ait becerileri içerirken, sosyal bilgiler dersi üzerine özel olarak belirlenmiş bir beceri içermemektedir.
- Programdaki özel amaçlar, öğrenme çıktıları ve içerik, sosyal bilgiler dersinin hedeflerini ve öğrencilerin gereksinimlerini karşılamak üzere paralel olmalıdır. Bu, öğrencilerin sosyal bilgilerdeki temel kavramları anlamalarını, eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerini ve toplumsal olaylara ilişkin farkındalıklarını artırmalarını sağlamak için önemlidir. Ayrıca, programın içeriği, öğrencilerin yaşadıkları çevreyle bağlantı kurmalarını, kültürel çeşitliliği anlamalarını ve demokratik vatandaşlar olarak yetişmelerini desteklemelidir. Bu şekilde sosyal bilgiler dersi, öğrencilere toplumsal bilinç, etik değerler ve demokratik vatandaşlık için gerekli olan bilgi, beceri ve tutumları kazandırmak amacıyla etkili bir şekilde tasarlanmış olur.

- Ders ve disiplin kavramları arasında bir karmaşa mevcuttur. Disiplinler arası ilişkiler kurulurken, dersin hangi boyutunun hangi öğrenme çıktısı ile ilişkilendirilmesi gerektiği açıkça belirtilmelidir.
- Programın temel felsefesi kısmında disiplinler arası bir yaklaşımla hazırlandığı belirtilirken, öğretim programındaki öğrenme çıktıları incelendiğinde ünitelerin alan bazlı (coğrafya, tarih vb.) hazırlandığı görülmektedir. Sosyal bilgiler doğası gereği disiplinler arası nitelikte bir öğretim programına sahip olması gerekirken, bu şekilde hazırlanması hem programın içeriğine hem de sosyal bilgilerin doğasına ters düşmektedir. Örneğin; "Evimiz ve Dünya" öğrenme alanı coğrafya, "Birlikte Yaşamak" öğrenme alanı ise insan hakları, vatandaşlık ve iletişim alanlarında içeriklerle sınırlandırılmıştır. Bu durum, sosyal bilgilerin geniş kapsamlı ve disiplinler arası bir konu alanı olduğunu dikkate almadığı gibi, öğrencilere alanlar arası bağlantıları kurma ve entegre düşünme becerileri kazandırmada eksikliklere yol açabilir. Bu nedenle, öğretim programının içeriği, sosyal bilgilerin disiplinler arası niteliğini yansıtacak şekilde yeniden gözden geçirilmelidir. Bu, öğrencilerin çok yönlü düşünme becerilerini geliştirmelerine ve gerçek dünya problemlerini anlama ve çözme yeteneklerini artırmalarına yardımcı olabilir.
- Belirlenen değerlerin değer olma boyutunda hatalar yer almaktadır. Değerlerle ilgili bir kavram karmaşası mevcutken, ders içeriklerinde yer alan değerler yetersizdir. Bu durum, öğrencilerin değerleri anlamalarında ve içselleştirmelerinde zorlanmalarına neden olabilir. Ayrıca, eksik veya belirsiz değerler, öğrencilerin karakter gelişimi ve toplumsal sorumluluklarını anlamalarını engelleyebilir. Bu nedenle, ders içeriklerinde yer alan değerlerin net ve tutarlı bir şekilde belirlenmesi ve öğrencilerin yaşam becerileri ve etik değerler açısından gelişimlerini desteklemesi önemlidir.
- Öğretim programında değerlerin karmaşık bir yapı ile verildiği ve dağılımın dengeli olmadığı açık bir şekilde görülmektedir. Örneğin, sevgi değerine 19, mahremiyet değerine ise 7 defa yer verildiği görülmektedir.
- Sosyal bilgiler öğretim programında değer öğretimi, daha açık ve çocukların düzeyine uygun bir şekilde sunulmalıdır.
- Sosyal bilgiler öğretim programı, evrensel değerler açısından bazı eksiklikler içermektedir. Bu eksiklikler, öğrencilerin etik değerler, insan hakları, demokrasi ve çevreyi koruma gibi önemli konuları tam olarak anlamalarını ve içselleştirmelerini engelleyebilir.
- Öğretim programı, önceki programlardan farklı olarak, öğrenme çıktılarında çocuk hakları ve Türk toplumunda kadının yeri gibi hassas konulara yer verilmediği görülmektedir. Bu konularda Sosyal Bilgiler öğretim programının daha duyarlı ve kapsamlı bir yaklaşım benimsemesi, öğrencilerin toplumsal sorunlara daha duyarlı olmaları açısından hayati bir öneme sahiptir.
- Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda, 'Etkin Vatandaşlık' öğrenme alanı çıkarılarak yerine 'Yaşayan Demokrasimiz' öğrenme alanının yer aldığı dikkat çekmektedir. Ancak, demokrasi

evrensel bir kavram olup, 'bize özel' bir vurguya ihtiyaç duymaz. Demokrasi, insan hakları, özgürlükler ve katılımcı yönetim ilkeleri üzerine kurulu olan bir sistemdir. Dolayısıyla, demokrasinin evrensel niteliği, herkes için geçerli olduğunu ve özgünlüğü olan bir ulusa ya da topluma ait olmadığını vurgular. Bu nedenle, öğretim programlarında demokrasi kavramı ele alınırken, evrensel ilkeler ve uygulamalar üzerinde durulmalı ve öğrencilere demokratik değerlerler vurgulanmalıdır.

- Vatandaşların etkili bir şekilde demokratik süreçlere katılmasını sağlama açısından oldukça büyük bir öneme sahip olan “Politik Okuryazarlık” becerisinin sosyal bilgiler derslerinde yer almaması önemli bir eksikliklerdir.
- Sosyal bilgiler dersiyile doğrudan ilişkili olan okuryazarlık türlerinin başında yer alan medya okuryazarlığına programda yer verilmediği gözlemlenmiştir. Bununla birlikte, öğretim programında medya, gazete gibi birçok materyale vurgu yapılmaktadır. Bu durum, programın kendi içerisinde çelişkiler barındırmasına neden olduğu göz önüne alındığında, güncellenmesini gerekli kılmaktadır. Medya okuryazarlığı, günümüzde bilgiye erişim, medya tüketimi ve üretimi konularında önemli bir role sahiptir. Bu nedenle, sosyal bilgiler öğretim programlarında medya okuryazarlığına daha fazla vurgu yapılması, öğrencilerin medya mesajlarını eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirebilme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir. Bu güncelleme, programın daha tutarlı ve etkili olmasını sağlayacaktır.
- 4. sınıf "Evimiz ve Dünya" öğrenme alanında, yakın çevrede yaşanabilecek afetlerin etkilerini azaltmak için yapılabilecekler hakkında konuşulurken, 5. sınıf seviyesinde ise öğrenme alanında yaşadığı ilde meydana gelebilecek afetlerin etkilerini azaltmaya odaklanan bir öğrenme çıktısına yer verildiği görülmektedir. Ancak, bu öğrenme çıktıları dışında öğretim programında afetlerle ilişkili herhangi bir içerik bulunmamaktadır. Bu durum, afetin sadece kendi yaşadığı çevrede görülebileceği algısı oluşturarak öğrencilerin afetin tüm dünyada görülebilen bir olay olduğu ve önlemenin mümkün olduğu gibi düşüncelerden uzaklaşmasına neden olabilir.
- Afet eğitimiyle ilgili olarak, programda afete hazırlık konusunun yüzeysel bir şekilde verildiği, afetle ilgili risk, zarar görme olasılığı, kapasite, tehlike analizi, afet acil durum çantası gibi kavramların yer almadığı, hangi olayların nasıl bir afete dönüştüğüne ve afet türlerinin neler olduğuna değinilmediği gözlemlenmektedir. Sadece doğal kaynaklı afet türlerinden bazılarında yer verilmiş olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, afet eğitiminin temel odak noktası olan risk azaltma yaklaşımından uzak, afetlerin önlenemez doğal olaylar olduğunu içermeyen kadenci bir yaklaşımla afet konusuna değinildiği gözlenmektedir.
- Bayrak, vatan, İstiklal Marşı, Atatürk gibi kavramlar yalnızca kültürel bağlamda vurgulanırken milli bilinç programda yer almamıştır. Milli değerler, milli kimlik, milli bilinç sıkça vurgulanırken bu öğelerin nasıl oluşturulduğu net bir şekilde görülmemektedir.

- Program içeriği oluşturulurken, konuların sosyal bilgiler dersinin doğası gereği çok fazla sadeleştirilmemesi önemlidir. Sosyal bilgiler dersi, öğrencilere toplumsal, tarihsel, kültürel ve ekonomik konuları anlama ve analiz etme becerilerini kazandırmayı amaçlar. Bu nedenle, program içeriği, öğrencilerin karmaşık konuları anlamalarını ve çeşitli bakış açılarından değerlendirmelerini sağlayacak şekilde düzenlenmelidir.
- Farklılaştırma boyutunun genel metninde, kavramsal hatalar bulunmaktadır.
- Sosyal bilgiler öğretim programında Atatürk ile ilgili konulara 5. ve 6. sınıflarda hiç yer verilmemiştir. Bu durum, Türkiye'nin modern tarihinde ve milli kimlik oluşumunda Atatürk'ün oynadığı kilit rolünün gerektiği gibi vurgulanmadığını göstermektedir. Atatürk'ün liderlik vasıfları, Cumhuriyet'in kuruluş süreci, laik, demokratik ve çağdaş Türkiye vizyonu gibi konular, öğrencilerin milli kimliklerini ve tarihlerini anlamaları için önemlidir.
- Sosyal Bilgiler program taslağında bilimsel hatalar yapıldığı gözlemlenmiştir. Örneğin, 5. sınıfta göreceli konuma yer verilirken 6. sınıfta mutlak konuma yer verildiği tespit edilmiştir. Konum kavramının öğretiminde önce mutlak konuma yer verilmesi, daha sonra göreceli konuma geçilmesi gerektiği düşünüldüğünde, bu yapılanmanın sorunlar yaratacağı görülmektedir.
- Programın tanıtımında ve kazanımlarında yer alan kavramlar ve tabloların karmaşık bir şekilde sunulduğu gözlemlenmektedir. Programın sosyal bilgiler öğretmenlerinin anlayacağı bir şekilde olması önemlidir. Programın içeriği, öğretmenlere sunulacak olan eğitimlerde anlaşılır bir şekilde aktarılmalı ve öğretmenlerin programı etkili bir şekilde uygulamalarına yardımcı olacak araçlar sağlanmalıdır. Ayrıca, öğretmenlerin programın amacını, hedeflerini ve öğrencilerin nasıl değerlendirileceğini anlamalarını sağlayacak rehberlik ve destek de sağlanmalıdır. Bu şekilde, öğretmenlerin programı daha etkili bir şekilde uygulamaları ve öğrencilerin öğrenme sürecine daha iyi katkıda bulunmaları sağlanabilir.